

«ТАСДИК МЕНАМОЯМ»

Ректори Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба
номи Шириннӯҳо Шоҳтемур, профессор
Маҳмадрезоҳа Усмонов Маъмур

« 02 2023 сол

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар ба рисолаи номзадии Саидова Ситора Назаровна дар мавзуи «Зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон ва роҳҳои ҳалли онҳо» (таҳлили иҷтимоӣ - фалсафӣ) аз рӯйи ихтисоси 09.00.11 – Фалсафаи иҷтимоӣ.

Мутобиқати муҳтавои диссертатсия ба ихтисос ё соҳаи илми эълоншуда. Диссертатсияи Саидова Ситора Назаровна дар бораи яке аз масъалаҳои муҳими соҳаи илмҳои иҷтимоӣ таҳия гардидааст. Масъалаи зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар тамоми тӯли таъриҳ яке аз муаммоҳои бунёдии фалсафа маҳсуб меёбад. Дар байни муаммоҳои зиёди фалсафӣ, ки холо дар ибтидои тамаддун арзи вуҷуд намуда буданд, мавзухое ҳастанд, ки то имрӯз аҳамият ва зарурияти таҳқиқи ҳудро гум накардаанд. Зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ аз ҷумлаи ин муаммоҳо буда, на факат ба сифати яке аз масъалаҳои меҳварии илму фалсафа, балки аз лиҳози амалияи ҷомеасозӣ ва давлатсозии муосир аҳамияти бештар қасб намудааст. Бахусус таҳқиқи он дар шароити муносибатҳои ҷамъиятии замони муосир аҳамияти бузурги илмию амалиро соҳиб аст. Аз ин ҷост, ки таҳқиқи самтҳои асосии зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ инчунин пешомадҳои инкишофи онҳо дар замони зудтағириёбандай муосир ҳамчун инъикоскунандай ҷараёнҳои муҳталифи ҳастӣ ва манбаи ҳамагуна тағириёбихо аҳамияти муҳим пайдо карда мақоми ҳосаро қасб менамояд. Диссертатсияи Саидова Ситора Назаровна дар мавзуи «Зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон ва роҳҳои ҳалли онҳо» (таҳлили иҷтимоӣ - фалсафӣ), ки барои дарёfti дараҷаи илмии номзади илмҳои фалсафа пешниҳод шудааст, бо шиносномаи ихтисоси 09.00.11 – Фалсафаи иҷтимоӣ, ки аз рӯйи он ба Шуруи диссертационӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии атtestatcionii назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1-уми ноябрини соли 2021, таҳти №311/01 ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя дода шудааст мувофиқ мебошад.

Мубрамияти таҳқиқи масъалаи ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ ва хусусиятҳои онҳо дар он ифода меёбад, ки он масъалаи мураккаб ва рӯзмарра буда, то ҳоло аз ҷониби муҳаққиқон дар сатҳи зарурӣ мавриди омӯзиш ва натиҷагириӣ қарор нағирифтааст. Бинобар ин, ки таҳқиқу баррасии масъалаҳои мазкур дар шароити рушди низоми нави ҷаҳонӣ, маҳсусиятҳои зуҳури онҳо, моҳнат ва шаҳклгирии онҳо ҳамчун масъалаи муҳими инкишоф аҳамияти қалонро соҳибанд.

Таҳлили фалсафии мавзуи мазкур дар масири ҳаёти иҷтимоиву сиёсии ҷомеаи тоҷик аз аҳамият ҳолӣ нест, зоро ки дар ибтидой солҳои 90-уми асри XX ҷомеаи Тоҷикистон ба зиддияту низоъҳои шадиди иҷтимоӣ дучор гашта, оқибатҳои даҳшатбори онҳоро дар шакли ҷанги таҳмилӣ аз сар гузаронид. Аммо тоҷикон ҳамчун миллати сулҳпарвару бофарҳанг тавонистанд дар як давраи нисбатан кӯтоҳ усули пешгирӣ намудани онҳоро дар шакли ваҳдати миллӣ ва ризоияти миллӣ рӯйи кор оварда тавонистанд давлату миллати хешро аз ҳатари нобудшавӣ эмин нигоҳ доранд. Аз ин рӯ, ба назари мо интиҳоби мавзуи “Зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон ва роҳҳои ҳалли онҳо” иқдоми саривактӣ буда, он дорон аҳамияти қалони илмӣ мебошад.

Аҳамияти мавзуи диссертационӣ дар он ифода меёбад, ки зарурати омӯзиш ва баррасии самтҳои зиддияти инкишофи ҷомеаи Тоҷикистон дар ҳамгироӣ бо ташкилотҳои иҷтимоиро фарогир буда хусусиятҳои таъсиррасонии раванди низоъҳои иҷтимоиро дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон низ муайян менамояд.

Саҳми шаҳсии муаллиф дар омӯзиши масъалаи мазкур дар он аст, ки ў дарҳостҳоро мураттаб сохта пешниҳодоти назариявӣ ва пешбиниҳои илмиро дар мавриди масъалаҳои таҳқиқшаванда ба таври умумӣ иброз намудааст. Муаллиф дар рафти таҳқиқи масъалаҳои гуногуни илмию назариявии зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон асарҳои зиёди олимони хориҷиву ватаниро мушаххасан истифода намуда, кӯшидааст, ки онҳоро ба сифати манбаъ ва захираҳои сатҳи гуногун ба таври самаранок истифода намояд. Кори диссертациониро муаллиф мустақилона таҳия намуда, ҳамчун масъалаи илман асоснокшуда дар сатҳи зарурии навгониҳои илмӣ пешниҳод намудааст. Дар диссертатсия нуктаҳои илмие ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, ки онҳо дар замони муосир навгонии илмӣ маҳсуб меёбанд. Натиҷа ва нуктаҳои навини илмии ба ҳимоя пешниҳодшуда саҳми шаҳсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳанд. Қайд кардан ба

маврид аст, ки муаллифи рисола тавонистааст, ки дар ду боб ва шаш зербоб паҳлухои муҳталифи мавзӯи мавриди таҳқикро дар асоси маводҳои мұтамади дохилю хориҷӣ мавриди таҳлилу баррасии амиқ қарор дихад.

Дар муқаддимаи рисола мубрамияти мавзуи мавриди таҳқик, дарақаи омӯзиши мавзӯъ, робитаи таҳқиқот бо барномаҳо ва ё мавзӯъҳои илмӣ, мақсади таҳқиқот, объекти таҳқиқот, асосҳои назариявии таҳқиқот, навғоний илмии таҳқиқот, аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот ва амсоли инҳо хеле хуб нишон дода шудаанд.

Боби аввали рисолай мазкур ба мазӯи “Заминаҳои назариявӣ ва методологии таҳқики зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ” бахшида шудааст. Муаллиф дар зербоби аввали он, ки “Бознигари баъзе ҷанбаҳои гносеологӣ ва методологии муаммои зиддият ва низои иҷтимоӣ” номида шуда, таърихи ташаккули муаммои зиддият, низоъҳои иҷтимоӣ, надидаи зиддият, зиддиятҳои иҷтимоии ҳамчун зиддиятҳои антагонистӣ ва ғайриантагонистӣ, масоили марбут ба мақом ва нақши фалсафаи конвенсиализм, конструктивизми иҷтимоӣ, принсипҳои парадигмаи синергетика ва диалектика ҳамчун таълимот дар бораи робитаҳои кулӣ ва инкишоф ва амсоли инҳо мавриди таҳқиқу таҳлили амиқ қарор гирифтаанд. Диссертант дар ин бахш дуруст зикр намудааст, ки солиёни дароз чун натиҷаи таҳрибкориҳои мафқуравӣ дар афкори иҷтимоӣ - фалсафӣ аз як тараф ғояи ҷомеаи безиддияту низоъ таблиғ карда шавад, аз тарафи дигар дар доираи қазовати амали қонуни ягонагӣ ва муборизаи ба ҳам зиддҳо, ҳусусан дар ҳаёти иҷтимоиву сиёсии даврони Шӯравӣ, ақидае ҳукмрон буд, ки тибки он дар зиддиятҳои ғайриантагонистӣ тарафҳои ба ҳам муборизабаранд ҷой надоранд. Дар зиддиятҳои антагонистӣ бошад яке аз тарафҳои муқобил дигарро пахш намуда ғалаба мекард тақвият бахшидааст.

Зербоби дуюми рисола ба мавзуи “Вижагиҳои зуҳури зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар шароити ҷаҳонишавӣ ва бунёди ҷомеаи иттилоотӣ” бахшида шуда дар он муаллиф пеш аз ҳама муаммои зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ вобаста ба вазъи иҷтимоию иқтисодӣ, сиёсӣ, ҳукуқиву фарҳангӣ дар зинаҳои гуногуни рушди ҷомеаро дар шаклу мазмuni нав зуҳур меёбанд ифода кардааст. Ҷаҳонишавӣ ва майли ҷомеа сӯи бунёди ҷомеаи иттилоотӣ симои ҷомеаҳоро тағйир дода, тамоми муаммоҳои ҳалталаби инсониятро ба ҳам овардааст, ки мазмуну моҳияти он на фақат ба ҷомеаю давлатҳои алоҳида, балки ба қулли башарият алокамандӣ дорад ва таҳдиду ҳатарҳо эҷод менамояд. Муаммоҳои ҷангу сулҳ, нажодпарастӣ, ҳифзи муҳити зист, афзоишёбии босуръати аҳолии курраи замин, бекорию камбизоатӣ, ғуруснагӣ ва вобаста ба ин омилҳо таъмини бакогии насли инсон аз ҷумлаи

онҳо буда, дар миқёси ҷаҳонию минтакавӣ ва дар зиндагии мардумони давлатҳои алоҳида зиддият ва низъҳои иҷтимоиро ба бор меоранд мавриди таҳкику омӯзиш қарор додааст.

Муаллиф дар натиҷаи омӯзиши амиқи ин масъала ба ҷунин ҳулосаи дуруст омадааст, ки дар шароити қунунӣ сабабҳо ва шакли зуҳури зиддиятҳо ва низъҳои иҷтимоӣ тағиیر ёфта, онҳо ҳарактери глобалиро қасб менамоянд.

Зербоби сеюми рисола ба мавзуи “Вусъати нақши субъектҳои сиёсӣ дар ҳалли зиддият ва низъҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи муосири тоҷик” бахшида шуда масъалаи нақши субъекти сиёсӣ дар таърих ҳамеша дар маркази таваҷҷӯҳи файласуфон ва ҷомеашиносон қарор дошт. Ин паҳлуи мавзӯъ дар масири ба ҳам алокамандии категорияҳои омилҳои объективӣ ва омилҳои субъективӣ мавриди таҳлил қарор дода шуда, вобаста ба мақсаду ҳадафҳои тадқикот ҷойгоҳи онҳо дар зиддияти гносеологию низъҳои иҷтимоӣ муайян гардидааст. Дар натиҷаи таҳлили равандҳои иҷтимоию сиёсии солҳои охир ҳулоса қарла шудааст, ки дар давраҳои тӯғонҳои инқилобӣ ва фишорвариҳои иҷтимоию сиёсӣ зиддият ва низъҳои иҷтимоӣ пуршиддат гашта, вазъи ҷомеаро муташаниҷ мегардонанд. Дар ин масир дар заминаи таҳлили равандҳои муҳталиф дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон дар шароити пуршиддат гаштани низъ ва давраи пасонизӣ унвонҷӯ ҳулоса менамояд, ки дар ҳалли зиддият ва низъҳои иҷтимоӣ нақши омилҳои субъективӣ меафзояд.

Ба назари мо муаллифи рисола хеле хуб ба ин нуқта ишора кардааст, ки нақши Пешвои сиёсӣ ҳамчун субъекти сиёсии ҷомеа метавонад дар атрофи ҳуд кувваҳои солим ва бунёдкори ҷомеаро муттаҳид намуда, миллату давлатро ба камоли саодатмандӣ расонад. Ин раванд дар диссертатсия дар мисоли хирадмандӣ, ҷасурию далеришу фарҳанги сулҳпарварона ва таҳаммулпазиронаи Пешвои сиёсии тоҷикон, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба казовати илмӣ қашida шудааст. Яке аз ҳизматҳои бузург ва мондагори Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон аз он иборат аст, ки дар давоми солҳои соҳибистиқлолии давлати ӯ тавонист як мактаби фарогир, таҳаммулпазирӣ ва сулҳофариниро бунёд намояд. Аз ин рӯ, ба назари унвонҷӯ Сайдова Ситора Назаровна ҳамин модели нави давлатдорӣ буд, ки Тоҷикистонро аз шиканҷаи зиддиятҳои ҳаробиовар, нобудӣ начот баҳшид ва имрӯз тоҷикон ҳатари нобудиро паси сар карда амнияти хешро дар ҷомеаи зиддиятноки имрӯзаи ҷаҳон ҳифз менамоянд.

Таҷрибаи тоҷикон сабит намуд, ки дар амалӣ намудани усулҳои ҷадиди ҳалли зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ накши субъектҳои сиёсӣ, ҳусусан Пешвои сиёсӣ роли ҳалкунанда мебозад. Он ҳамчун субъекти сиёсии ҷомеа метавонад дар атрофи ҳуд кувваҳои солим ва бунёдкори ҷомеаро муттаҳид намуда, миллатро ба камоли саодатмандӣ расонад. Ин андешаҳо фақат мадҳияи Пешвои сиёсии тоҷикон нест балки қонунияти инкишофи таърихи сиёсии башарият аст.

Боби дуюми рисола, ки “Таҷрибаи азnavsозии ҷомеаи Тоҷикистон дар солҳои соҳибистиклолӣ ва имкониятҳои рафъи зиддияту низоъҳои иҷтимоӣ” номгузорӣ шуда, ки дар илми ҷомеашиносии муосир ҷамъият ҳамчун созвораи иҷтимоии худинкишофёбанда, ҳамеша дар ҳолати тағйирёбию инкишофт буда мавриди таҳқиқ қарор дода шудаанд.

Дар зербоби якуми рисола, ки “Сабаб ва оқибатҳои тезутундшавии зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи пасошӯравии Тоҷикистон” номида шудааст, ки раванди инкишофи ҳодисаҳои ҷомеа тибки қонуни сабабият амал менамояд, яъне ҳар як ҳодисаву воеа, ҳар як тағйироти кӯчаке, ки дар воеъият ба вучуд меояд сабабу оқибатҳои ҳудро дорад. Ин ҳолатро дар илми фалсафа тавассути қонуни сабабият ё детерминизми иҷтимоӣ ифода менамоянд. Агар ба ин нуктаи методологӣ такя намоем, тезутунд гаштани зиддият ва низоҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи Тоҷикистон дар ибтидой солҳои 90-ум сабабҳои ҳудро доранд. Вобаста ба ин, дар таҳқиқотҳои рисолавӣ, мақолаҳои илмии пажуҳишгарон андешаҳои гуногун ва баъзан ба ҳам муҳталиф баён гаштаанд. Муҳаккikon дар робита ба мақсад ва ҳадафҳои ҳуд омилҳои моддӣ, маънавӣ ва иҷтимоию сиёсиро нишон медиҳанд. Бешубҳа, чунин тарзи омӯзиши сабабҳо ва оқибатҳои тезутундшавии зиддиятҳо дар ҷомеаи пасошӯравии Тоҷикистон дар доираи илмҳои сотсиология, низоъшиносӣ, сиёsatшиносӣ метавонад ҷой дошта бошад. Вобаста ба ин унвонҷӯ ин нуктаро дар диссертатсия чунин ишора менамояд ки муайян кардани сабабҳо ва оқибатҳои пуршиддат гаштани зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи пасошӯравии Тоҷикистон муаммои бисёрҷанба буда, барои дарки фалсафии он бояд аз имкониятҳои категорияҳои илми фалсафа, ки робитаҳои куллӣ, сохторӣ, алоқамандӣ ва сабабиятро ифода менамояд. Ҳамчун абзори маърифат истифода бурдан зарур аст.

Ба андешаи унвонҷӯ Сайдова Ситора Назаровна ҳангоми таҳлили фалсафӣ - иҷтимоии муаммои зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон аз имкониятҳои категорияи “низоми иҷтимоӣ” истифода бурдан мувофиқи мақсад мебошад, зоро ин категория ҷойгиршавӣ ва алоқамандии ҷузъҳоро дар сохтори муайян ифода намуда.

робитаи байни ҷузъҳо мутавозиниро дар мунисибатҳои иҷтимоӣ таъмин менамояд.

Муаллифи рисола дар диссертасия чунин натиҷагирий намудааст, ки маҳз дарки илмии қонуни зиддият имконияти сарфаҳм рафтани ҷараёнҳои мураккаб, ки дар фазою вақти иҷтимоӣ ба амал меоянд, шароит фароҳам меоварад. Аз ҷумла, шикасти низомҳои бузурги иҷтимоию сиёсӣ, аз байн рафтани имтиерияҳо, рақобати оштинопазир байни абарқудратҳо, арзи вучӯд намудани ҳаргуна ҳаракатҳои иртиҷоии ҳарактери террористиву экстремистӣ дошта ва ба воқеъият табдил ёфтани ҷангҳои шадиди иттилоотӣ - ин ҳама зуҳури зиддиятҳо дар манфиат, талабот, кӯшиш, майлу рағбати фардҳо ва гурӯҳҳои иҷтимониву сиёсии алоҳида барои дастрасӣ аз ҳокимијат, манфиатҳои геополитикий ва мафкуравӣ мебошанд, ки бидуни дарки илмии қонуни зиддият ғайриимкон аст.

Зербоби дуюми рисола ба мавзуи “Фарҳанги таҳаммулпазирӣ ва вахдати миллӣ ҳамчун василаи ҳалли зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ” бахшида шуда, дар он муаллиф раванди мусолиҳатомезонаи ҳалли зиддият ва низоъҳо дониш, маҳорату малака, масъулият, тафаккури эҷодӣ, дарк намудан ва қобилияти баланди идоракуни равандҳои иҷтимоию сиёсиро талаб менамояд, нишон додааст. Санъати баланди субъектҳои идоракуни зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ бояд дар он зухур ёбад, ки мафҳумҳо ва арзишҳое дарёфт гарданд, ки ҳар ду тарафи мутақобиларо қонеъ гардонида тавонанд. Тоҷикон, ки дар гузашта таҷрибаи кофии ҳалли зиддият ва низоъҳоро надоштанд, ба таърихи гузаштаи худ назар афканда чунин мафҳумҳоро ба мисли вахдати миллӣ ва таҳаммулпазири - ро рӯи кор оварданд, ки онҳо василаи муҳими ҳалли низои байни тоҷикон гаштанд. Таҳаммулпазирӣ ҳамчун василаи муҳими таъмини вахдати миллӣ сатҳи баланди фарҳанги ҷаҳонбинӣ, қабул кардан ва таҳамmul карда тавонистани мавқеи дигарро такозо менамояд. Зоро ҳаёти инсон ин факат фаъолияти фардии ӯ не, балки он ҳамгирии байни гурӯҳҳои иҷтимоӣ, таҳаммулпазир будан ба мавқеъ ва ғояҳои яқдигар ва ҳамкории иҷтимоии онҳо баҳри расидан ба ҳадафҳои олий мебошад.

Муаллифи рисола дар зерфасли мазкур аз рӯи натиҷаи таҳлилу омӯзиш яке аз омилҳои асосии вусъатёбии авҷгирии зиддият ва низоӣ иҷтимоӣ дар солҳои 90-уми асри XX пароқандагии марзӣ ва фарҳангию маънавии миллати тоҷик дар замони Иттиҳоди Шӯравӣ муайян кардааст. Маҳз ҳамин бегонагӣ боиси бехабари байниҳамдигарии аксарияти аҳолии минтақаҳои гуногуни кишвар аз вижагиҳои анъана.

расму ойинҳо ва тарзи зисти гурухҳои этникӣ гашта буданд. Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон дар раванди мураккаби ҳалли зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ бо тафаккури ояндабиниаш дарк намуд ва ба хулоса омад, ки маҳз аз ҳам ҷудогии монтакаҳои қишвар боиси парокандагӣ, бегона гаштани қавму қабилаҳо ва дар ин замана арзи вучуд намудани чунин падидаҳои номатлуб ба мисли маҳалгароӣ ва монтакагароӣ заминаҳои асосии авҷ гирифтани зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар солҳои аввали соҳибистиклолӣ гашт. Таҳлили ин ҷанбаи мавзӯъ событ намуд, ки падидаи ваҳдати миллӣ ва таҳаммулпазирӣ ҳамчун василаи ҳал ва пешгири намудани зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ бо падидаи дигар худшиносии миллӣ саҳт марбут аст, зоро худшиносии миллӣ зуҳоротест, ки инъикоскунандай ҳусусиятҳои рӯҳиву равонии аҳли ҷомеа, дараҷаи шинохти мақом ва нақши таърихию сиёсии миллат, шуури таъриҳӣ ва шинохти ҷойгоҳи худ дар тамаддуни ҷаҳонӣ, ташаккули ғурури созандай миллӣ аст.

Ҷомеаи муосири Тоҷикистон давраи авҷгирии зиддият ва низоъҳои иҷтимоиро паси сар намудааст. Дар қишвар рӯз то рӯз пояҳои истиқлолият ва ваҳдати миллӣ устувор мегардад. Дар ин робита, диссертант Сайдова Ситора Назаровна ин мавзӯъро дақиқу амиқ омӯхта, ба чунин натиҷагирии дуруст расидааст, ки дар афкори илмӣ ва шуури оммавӣ бештар ба ваҳдати иҷтимоӣ таваҷҷӯҳ зоҳир карда, акнун на Созишномаи истиқори умумии сулҳ дар Тоҷикистон, балки мақоми Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун заманаи ҳуқуқии таъминкунандай ваҳдати иҷтимоии ҷомеаи муосири Тоҷикистон, арзбӣ гардад. Мусаллам аст, ки ваҳдати миллӣ дар заманаи ҳуқуқи ҳолӣ ба даст наомадааст, балки дар ин раванд сабурӣ, пуртоказӣ ва маданияти волои муколамаю муошират сарф гаштааст. Дар ин масир, қаблаз ҳама нақши ҳалқунандай Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Эмомалӣ Раҳмонро таъқид намудан зарур аст. Маҳз донишҳои амиқи Пешвои миллат оид ба таъриҳу фарҳанги миллӣ, сабурӣ, таҳаммулпазирӣ меҳру муҳаббати бепоёни он кас ба ватан ва миллати хеш дар ҳалли мусолиҳатомези зиддият ва низои иҷтимиву сиёсии байни тоҷикон ҷойгоҳи хосаро касб намуд.

Дар зербоби сеюми рисолаи мазкур “Модел ва технологияи нави ҳалли зиддият ва низои иҷтимоӣ дар асоси таҷрибаи сулҳофарини тоҷикон”

масоили марбут ба муаммои зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар доираи қонуни асосии диалектика – қонуни ягонагӣ ва муборизаи ба ҳам зидҳо ба сифати методологияи ягона ва ҳокими таҳқиқоти равандҳои иҷтимоӣ шинохта шуда буд. Аммо дар шароити плюрализми мафкуравӣ ва рушди бисёrsамтаи илм муносибат ба муаммои методологияи тадқики падидаҳои иҷтимоӣ тағиیر ёфт. Дар ин робита бояд таъқид намуд, ки сӯжанони аввалини Пешвои миллат, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомали Раҳмон “*Ман ба шумо сулҳ меорам*”, ки аз минбари Иҷлосияи XVI Шӯрои Оли садо дода буданд, дар фалсафаи иҷтимоии муосир заминаи арзи вучуд намудани парадигмаи нави ҳалли зиддият ва низоъҳои иҷтимоиро ба миён овард ва имрӯz онро “модели тоҷикона” –и ҳалли зиддият ва низоҳои иҷтимоӣ меноманд, меъмори он Пешвои миллат, муҳтарам Эмомали Раҳмон мебошанд. Модели сулҳовари Пешвои миллати тоҷикон ҳамингуна заминаро ба миён овард, давлатдории миллии моро аз садамаи сиёсию иҷтимоӣ эмин нигоҳ дошт, миллати моро аз вартаи нобудӣ начот дод. Таърихи ба даст омадани сулҳу ризоият дар Тоҷикистон саҳифагардонӣ намуда, бо боварии том гуфта метавонем, ки Пешвои муаззами миллат Эмомали Раҳмон дар илми сиёsatшиносӣ ва низоъшиносӣ асосгузори назария ва консепсияи нави ҳалли зиддият ва низоъ мебошад, ки онро бе ягон муболиға “*модели нав*” гуфтан ҷоиз аст.

Муаллиф дуруст зикр менамояд, ки дар натиҷаи модели нави давлатдорӣ боз заминаи модел ва технологияи нави ҳалли зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ ба вучуд меоянд. Бесобиқагии ин таҷриба дар он аст, ки дар заминаи таҷрибаи ҷаҳонӣ ва ватанӣ дар илми низоъшиносӣ модели нави ҳалли низоъҳое, ки ба дараҷаи муқовимати ҳарбӣ расида, бунёд карда шуд. Таҳлили иҷтимоӣ-фалсафие, ки гузаронида шуд, маълум кард, ки имрӯz дар илми низоъшиносӣ «модели тоҷикӣ» - и ҳалли зиддият ва низои иҷтимоӣ арзи вучуд намуд. Зикр гаштааст, ки таҷрибаи тоҷикон дар ин самт ҳам дар доираҳои илмии дохилию байналмилалӣ ва ҳам дар доираҳои сиёсӣ расман эътироф гашта, мавриди омӯзиши васеъ қарор гирифтааст. Аз ин лиҳоз, бо итминони комил гуфтан мумкин аст, ки Пешвои муаззами миллати тоҷик Эмомали Раҳмон меъмори назария ва консепсияи “*модели тоҷикӣ*” - и ҳалли зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ маҳсуб мейбанд.

Ҳамин тавр, рисолаи Сайдова Ситора Назаровна дорои соҳтор ва пайдарҳамии матолиби он ба талаботҳои барои рисолаҳои

пешниҳодгардида ҷавобгӯ мебошад, ки онҳо аз дастовардҳои муаллифи рисола маҳсуб меёбанд.

Хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда дар асоси натиҷаҳои ошкоршуда ироа карда шудаанд, ки аз эътиимонкӣ онҳо дарак медиҳад. Муаллиф бо овардани далелҳои илмӣ андешаҳои хешро тақвият бахшида, ба натиҷаҳои муайян расидааст. Муаллиф дар ҳар кисмати таҳқиқот дар заминаи баррасиҳо ба хулосаҳои муайяне расидааст, ки дар натиҷагирии умумӣ инъикос карда шудааст.

Дар хулосаи диссертатсия муаллиф натиҷаҳои ба даст овардaro баён соҳта, оид ба истифодаи амалии онҳо тавсияҳои муфид пешниҳод намудааст. Саидова Ситора Назаровна зикр намудааст, ки зиддият ва низоъҳои иҷтимоӣ дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон бештар ҳарактери позитивӣ дошта барои пешравиу инкишофи ҷомеа шароит ва имкониятҳои васеъро фароҳам меоранд.

Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои илмии тақризшаванда. Аз руи мавзӯи диссертатсия муаллиф З мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи Комиссияи олии атtestатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр намудааст. Ғайр аз ин, натиҷаҳои асосии диссертатсия дар 7 конференсияҳои илмию назариявии ҷумҳурияйӣ дар шакли маъруза пешниҳод гардидаанд. Теъдоди маводи чопнамудаи муаллиф ба банди 35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, № 267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд. Хулосаҳо ва натиҷаҳои асосии таҳқиқот, инчунин тавсияҳои илмии довталаб дар мақолаҳо ва маърӯзаҳои илмии ў дарҷ гардидаанд. Автореферат ва интишороти муаллиф муҳтавои асосии диссертатсияро дар бар мегиранд.

Дар рисола дар баробари дастовардҳои таълифшуда камбунию норасоҳои зерин низ ба назар мерасанд:

1. Дар кори диссертационӣ ба таълимотҳои навтарини ташаккул ва инкишофи ҳаёти иҷтимоии ҷомеа ва роҳҳои ҳалли пайдо намудани зиддиятҳои иҷтимоӣ камтар таваҷҷӯҳ гардидааст. Муаллифро зарур аст, ки ба масъалаи мазкур таваҷҷӯҳи бештар менамуд ва имкониятҳои истифодаи онҳоро дар шароити Тоҷикистон нишон медод.

2. Дар кори илмии диссертационӣ бâъзе ҳаттогиҳои имлоию грамматикий низ ба ҷашм мерасад, ки мазмуну моҳияти мавзуи мазкурро коста намегардонад.

Аммо ба ин нигоҳ накарда, дар охир метавон гуфт, ки нуксонҳои ҷойдошта арзиши илмии кори диссертациониро паст намесозанд ва он ба талаботи банди 31-33-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021,

таҳти №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он Сайдова Ситора Назаровна сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои фалсафа аз рӯйи ихтисоси 09.00.11 – фалсафаи иҷтимоӣ мебошад.

Такриз дар ҷаласаи кафедраи фалсафа ва сиёсатшиносии Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншоҳ Шоҳтемур дар таърихи 28.04.2023, протоколи №7 муҳокима ва тасдиқ гардидааст. Дар маҷлиси кафедра 16 - нафар иштирок доштанд. Натиҷаи овоздихӣ: “тарафдор” - 16 нафар; “муқобил” - нест”, “бетараф” – нест,

Раиси маҷлис:

Мудири кафедраи фалсафа
ва сиёсатшиносӣ номзади
ilmҳоi фалсафа, дотсент

Раҳматов У.Н.

Котиби маҷлис:

Номзади илмҳоi сиёсӣ, дотсент

Асомадинов М.А.

Омодасози
лоиҳаи тақриз:
Номзади илмҳоi сиёсӣ, дотсент

Шарипов Х.Б.

Имзоҳои номзади илмҳоi фалсафа, дотсент Раҳматов У.Н, номзади илмҳоi сиёсӣ, дотсент Асомадинов М.А ва номзади илмҳоi сиёсӣ, дотсент Шарипов Х.Б.-ро тасдиқ менамоям.

Сардори шуъбаи таъминоти ҳуқуқӣ
ва кадрҳои Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон
ба номи Шириншоҳ Шоҳтемур

Раҷабова Н.А.

Суроғай муассиса:

734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, ҳ. Рӯдакӣ, 146.

Тел.: (+992 37) 224-72-07